



УДК 371.315

**TA'LIM TIZIMIDA MASOFAVIY O'QITISH TIZIMINING O'RNI VA
AHAMIYATI**

Soatova Shoxsanam Lolaboy qizi

Termiz davlat universiteti Tabiiy fanlar fakulteti talabasi

Ibragimov Akram Jovliyevich

Ilmiy rahbar, Termiz davlat universiteti dotsenti. b.f.n, dots

Annotatsiya: Maqola zamonaviy ta'limning dolzarb muammosi - ta'limning yangi shakli sifatida masofaviy ta'limga bag'ishlangan. Maqolaning asosiy maqsadi masofaviy ta'limni ta'limning yangi shakli sifatida asoslash va muhokama qilishdir.

Tayanch so'zlar: ta'lim, masofaviy ta'lim, an'anaviy ta'lim.

Аннотация: Статья посвящена актуальной проблеме современного образования – дистанционному обучению как новой форме обучения. Основная задача статьи – обосновать и аргументировать дистанционное обучение как новую форму обучения.

Ключевые слова: образование, дистанционное обучение, традиционное обучение.



Annotation: The article is devoted to the relevant problem of modern education – distance learning as a new form of learning.

Key words: education, distance learning, traditional education.

21-asr axborot asri. Bu yerda ta'lim asosiy mezon hisoblanadi. Texnologiyaning rivojlanishi bilan turizm, biznes, tibbiyot, ommaviy axborot vositalari va inson faoliyatining boshqa sohalari tizimlari takomillashmoqda. Albatta, shu borada ta'lim tizimi ham takomillashib bormoqda. XXI asr bizga ta'limning yangi shaklini - on-line ta'lim (masofaviy ta'lim) ni beradi.

Masofaviy o'qitish — bu informatsion va kommunikatsion texnologiyalar — Elektron pochta, internet, video konferentsiya, audio, video ma'lumotlar va multimedia o'quv qo'llanmalariga asoslangan uzoqdan turib o'qitish, o'rgatish usulidir. Masalan masofadan biror yangi mavzu yoki predmet bo'yicha ma'lumotlarni viloyatlardagi ixtiyoriy o'quv yurtlariga uzatish mumkin. Agar joylarda bu sohada mutaxassis bo'lmasa masofadan o'qitish yagona usuldir.

Masofaviy ta'lim (MT) - bu o'qituvchi va talabalarning masofadan turib bir-birlari bilan o'zaro ta'siri bo'lib, u o'quv jarayoniga xos bo'lgan barcha tarkibiy qismlarni (maqsad, mazmuni, usullari, tashkiliy shakllari, o'quv qo'llanmalari) aks ettiradi va internet texnologiyalarining o'ziga xos vositalarida yoki interaktivlikni ta'minlovchi boshqa vositalarda amalga oshiriladi [1].

Boshqa ta'lim shakllaridan farqli o'laroq, kompyuter telekommunikatsiyalariga asoslangan masofaviy ta'lim quyidagilarga imkon beradi:

- har qanday ma'lumotni masofadan tezkor uzatish;
- bu ma'lumotlarni xotirada kerakli vaqtga saqlash, tahrirlash va h.k.;



– ushbu maqsadlar uchun maxsus yaratilgan multimedia ma'lumotlari yordamida interaktivlik va o'qituvchi va o'quv kursining boshqa ishtirokchilari bilan tezkor fikr-mulohazalar;

– Internet tizimi orqali turli axborot manbalariga, jumladan masofaviy va taqsimlangan ma'lumotlar bazalariga, dunyo bo'ylab ko'plab konferensiyalarga kirish;

– telekommunikatsiya sohasidagi qo'shma loyihalarni, shuningdek, xalqaro, elektron konferensiyalarni, kompyuter audio va video konferensiyalarini tashkil etish [2].

Masofaviy ta'limning asosiy xususiyati talabaning mustaqil ishi, uning individual pozitsiyasi va boshqa maxsus xarakterdagi ma'lumotlarni tezda topish, filtrlash, saralash qobiliyati ekanligini tushunish muhimdir.

Jamiyatning oldinga siljish istagini hisobga olgan holda va ta'limning evolyutsion shakllarini tahlil qilish allaqachon puxtalik bilan amalga oshirilganligini hisobga olgan holda, masofaviy ta'lim, ehtimol, o'n yil ichida, eng ustuvor usullardan biri bo'ladi, deb aytish mumkin [3].

Masofaviy ta'lim ochiq ta'limga asoslanadi, ya'ni o'qish joyi, shakli va vaqti erkinligi ta'minlanadi; o'qitilgan kompyuter dasturlari, zamonaviy axborot texnologiyalari asosida mehnat bozoridagi talabga muvofiq kadrlar tayyorlashni ta'minlaydi, bu esa turli mutaxassisliklar va ishlab chiqarishlar bo'yicha mutaxassislar tayyorlashda jahon resurslaridan oqilona foydalanishni nazarda tutadi[4]. Masofaviy ta'limda alohida e'tibor fikr-mulohazalarga beriladi, ya'ni. bilimlarni nazorat qilish. Bilimlarni nazorat qilish talabalarning masofaviy ta'lim jarayonining zarur elementi bo'lib, ularning bilish faoliyatini boshqarish nuqtai nazaridan alohida ahamiyatga ega. Boshqacha aytganda, nazorat axborotning muhim manbai, fikr-mulohaza, bunda o'quvchilar tomonidan bilimlarni o'zlashtirish darajasi turli yo'llar bilan amalga oshirilishi mumkin.



Mavjud tajriba shuni ko'rsatadiki, masofadan turib o'qiyotgan talaba yanada mustaqil, harakatchan va mas'uliyatli bo'lib qoladi. Bu fazilatlarsiz u o'rgana olmaydi. Agar ushbu hususiyatlar dastlab bo'lmagan bo'lsa-da, lekin o'qitish uchun motivatsiya katta bo'lsa, ular rivojlanadi va o'qishni tugatgandan so'ng, mehnat bozorida haqiqatan ham talab qilinadigan mutaxassislar paydo bo'ladi.

Masofaviy ta'limning joriy etilishi, bizningcha, test yoki imtihon topshirishda talabalarning asabiylikini kamaytiradi. Sir emaski, talabalarning tashvishi, qo'rquvi ayrim o'quvchilarga bilimini to'liq ko'rsatishga imkon bermayapti. Masofaviy ta'lim bilan subektiv baholash omili yo'q, guruhning ta'siri yoki talabaning boshqa fanlar bo'yicha ishlashi natijasida yuzaga keladigan psixologik ta'sir olib tashlanadi.

Masofaviy o'qitish jarayonida talabalarni dam olish va stressni engillashtirish uchun dam olish pauzalari va boshqa maxsus usullardan foydalanish yaxshi natijalarga erishiladi.

“Masofaviy ta'lim o'qituvchining o'ziga nima beradi?” degan savolga javob berib shuni ishonch bilan aytish mumkinki, masofaviy ta'lim bilan o'qituvchining roli o'zgaradi va uning imkoniyatlari kengayadi. Ta'limning bu shakli o'qituvchiga o'quv jarayonining muntazam ravishda vaqtini behuda sarflamaslik imkonini beradi. Shu bilan birga, talaba bilimlarni tekshirish va o'z ustida ishlash uchun yetarlicha vaqt ajratadi. Masofaviy ta'lim tizimlari sizga talabaning shaxsiyatidan tashqari deyarli hamma narsani avtomatlashtirishga imkon beradi. Buning natijasida esa o'qituvchining ish vaqti nihoyat pedagogik ijodga bag'ishlanishi mumkin. Masofaviy ta'lim o'qituvchilari darslarga borish uchun ham, o'quv materiallarini tayyorlash uchun ham uydan chiqib ketishlari shart emas va bu uyda band bo'lishidan qat'i nazar, buni qila oladigan va xohlaydiganlarning barchasiga o'rgatish imkonini beradi (masalan, ayollar kichik bolalarni tarbiyalamoqda) va sog'liq sharoitlari (masalan, tajribali katta o'qituvchilar). Bundan tashqari, bepul jadval barcha masofaviy ta'lim o'qituvchilariga to'liq bo'lmagan ish kunida ishlash uchun keng imkoniyatlar ochadi,



chunki majburiy davomat soatlari minimal darajaga qisqartirilishi mumkin. Biroq, masofaviy ta'lim o'qituvchidan uning texnologiyalari asosida qo'shimcha kuch va ko'nikmalarni talab qiladi. O'qituvchi tomonidan talabalarga o'quv materialini taqdim etishga asoslangan o'qitish an'anaviy ta'lim tizimiga xos bo'lgan muloqotda faol rol o'ynamaydi, balki innovatsion texnologiyalar asosida rivojlantirilmoqda.

Demak, masofaviy ta'lim ta'limning yangi bosqichi bo'lib, u shaxsiy kompyuterlar, video va audio uskunalardan foydalangan holda eng yangi axborot texnologiyalaridan foydalanishni o'z ichiga oladi, deyishimiz mumkin.

Bundan tashqari, samarali deb hisoblash uchun masofaviy ta'limga xos bo'lishi kerak bo'lgan bir qator xususiyatlar mavjud:

- talaba faoliyatini puxta va batafsil rejalashtirish, uni tashkil etish; vazifalar va o'quv maqsadlarining aniq bayoni; zarur o'quv materiallarini yetkazib berish;
- interaktivlik masofaviy ta'lim ta'lim dasturlarining asosiy konsepsiyasi sifatida. Masofaviy ta'lim kurslari talaba va o'qituvchi o'rtasidagi maksimal darajada interaktivlikni, talaba va o'quv materialini o'rtasidagi fikr-mulohazalarni ta'minlashi, shuningdek, guruhda o'rganish imkonini berishi kerak;
- tinglovchilar o'z harakatlarining to'g'riligiga ishonch hosil qilishlari uchun yuqori samarali ikki tomonlama aloqa.
- motivatsiya; buning uchun siz turli xil vositalar va usullardan foydalanishingiz kerak;
- masofaviy ta'lim kursining modulli tuzilishi, bunda talabaning moduldan modulga o'tish jarayonidan xabardor bo'lishi, o'z xohishiga ko'ra yoki tayyorlanish darajasiga qarab rahbar o'qituvchining xohishiga ko'ra istalgan modulni tanlashi mumkin. Shu bilan birga, shuni ta'kidlash kerakki, katta modullar o'rganish uchun motivatsiyani sezilarli darajada kamaytiradi;



Hozirgi vaqtda zamonaviy axborot texnologiyalari masofaviy ta'lim muammosini hal qilish uchun cheksiz imkoniyatlarni taqdim etadi, chunki har qanday masofada, istalgan hajm va mazmundagi ma'lumotlarni saqlash, qayta ishlash va yetkazib berish mumkin.

Bugungi kunda oddiy o'quvchi bosma o'quv adabiyotlarini (darsliklar, qo'llanmalar) mustaqil o'zlashtira oladi, chunki u maktabda ushbu o'quv qurollari bilan ishlash metodikasi bilan tanishgan.

Masofaviy o'qitishda auditoriya mashg'ulotlari bilan solishtirganda amaliy faoliyatning eng katta muammosi kompyuter aloqasining yangi vositalaridan foydalanish hisoblanadi.

Shunday qilib, masofaviy ta'lim ta'limning yangi shakli sifatida an'anaviy ta'limga yaxshi alternativ bo'lishi mumkin.

Masofaviy o'qitish zamonaviy axborot texnologiyalari asosida to'liq yoki qisman amalga oshiriladi va kompyuter texnikasi, telekommunikatsiya vositalari va texnologiyalaridan foydalangan holda amalga oshiriladi. Asosan, bu ta'lim turi zamonaviy interaktiv texnologiyalar, jumladan, internet orqali bilimlarni uzatish va olishning masofaviy jarayonidir. Masofaviy ta'lim talablari va xususiyatlariga maksimal darajada javob beradigan ta'lim texnologiyalari orasida videoma'ruzalar, videokonferensiyalar, multimediyali ma'ruzalar va amaliy mashg'ulotlar mavjud. Keng qo'llaniladigan elektron multimedia darsliklari, o'qitish kompyuter tizimlari, kompyuter simulyatorlari, shuningdek, telekommunikatsiyalardan foydalangan holda maslahatlar va testlar. Masofaviy ta'limning ma'lum texnologiyalari foydasiga tanlashda ma'lum ta'lim yo'nalishlarining o'ziga xosligini, muayyan turdagi vazifalar va o'quv mashqlarining ustunligini hisobga olish kerak

Boshqacha aytganda, masofaviy ta'lim zamonaviy avlod uchun misli ko'rilmagan imkoniyatlarni ochib beradi, bu esa ta'lim sohasida sezilarli yutuqlarga erishish va o'quvchining intellektual darajasini oshirish imkonini beradi.



Xulosa. Xulosa qilib shuni aytish mumkinki - masofaviy o`qitish bugungi kunda nafaqat o`quv maskanlari uchun zarur, balki bugungi kundagi globalizatsiyalash jarayonida katta-katta korxonalarga, muassasalarga o`zlariga mutaxassislar tayyorlashda, ularni qayta tayyorlashda, ularning bilim darajalarini va ko`nikmalarini yuqori darajada ushlab turishda muhim o`rin tutadi. Masofaviy o`qitishni qo`llagan holda aholining umumiy bilim darajasini va bu bilimning sifatini oshirish imkoni mavjud. Masofadan o`qitish usulida o`quvchi va o`qituvchi bir biridan masofa bilan ajralgan bo`lsa ham doimiy muloqot saqlanib qoladi. Masofaviy ta`limni to`laqonli ta`lim deb hisoblash mumkin, degan xulosaga kelindi.

Adabiyotlar:

1. Артеменков М.Н., Сухова Е.Е. Трансформация образовательных стратегий выпускников школ в условиях распространения коронавируса COVID-19: региональный аспект. Региональные исследования. 2020; № 2 (68): 111 – 120.
2. Ибрагимов И. М. Информационные технологии и средства дистанционного обучения : учеб. пособие для студентов высш. учеб. заведений / И. М. Ибрагимов. – 2-е изд., стер. – М. : Издат. центр «Академия», 2005. – 336 с.
3. Ахмедов, Б. А. (2020). О развитии навыков интерактивных онлайн-курсов в дистанционных условиях современного общества (модель-программа для преподавателей образовательных учреждений). Universum: технические науки, 12 (81), 11-14.
4. Овсянников В. И. Дистанционное образование в России: постановка проблемы и опыт организации / В. И. Овсянников. – М. : РИЦ «Альфа», МГОПУ им. Шолохова, 2001. – 92 с.